

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KSIĄŻNICY CIESZYŃSKIEJ W 2000 r.

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

Prace organizacyjne prowadzone w 2000 r. koncentrowały się wokół problemów związanych z finalizacją budowy drugiej części siedziby Książnicy Cieszyńskiej i zagospodarowaniem całego obiektu. We współpracy z Wydziałem Inwestycji Miejskich nadzorowano przebieg prac wykończeniowych w nowej części budynku oraz adaptacyjnych związanych ze zmianą funkcji niektórych pomieszczeń, co stanowiło konsekwencję decyzji o umieszczeniu w siedzibie Książnicy zbiorów cieszyńskiego Oddziału Archiwum Państwowego w Katowicach. Prowadzono negocjacje z dyrekcją AP w Katowicach dotyczące warunków, na jakich Oddział AP użytkować będzie udostępnione mu pomieszczenia. Opracowywano szczegółowe plany zagospodarowania nowej siedziby i wynikające stąd kosztorysy wyposażenia, a przede wszystkim podejmowano starania o pozyskanie na ten cel odpowiednich środków finansowych. I tak zwrócono się do 21 polskich, zachodnioeuropejskich i amerykańskich fundacji z „zapytaniem wstępnym” o możliwość złożenia formalnego wniosku o dotację na wyposażenie Książnicy (przygotowano w tym celu obszerny, ilustrowany materiał prezentujący Książnicę, jej nową siedzibę i potrzeby w zakresie wyposażenia, poparty stosownymi rekomendacjami). Do tej pory jednak na „zapytanie wstępne” odpowiedziało tylko 7 fundacji, spośród których jedynie „Fundacja im. L. Kronenberga” wyraziła zainteresowanie potrzebami Książnicy. Formalny wniosek o sfinansowanie kosztów konserwacji zabytkowych regałów z biblioteki L. Szersznika został jednak przez nią odrzucony. Ze względu na zmianę przepisów, wsparcia w tej samej sprawie odmówiła Książnicy także Państwowa Służba Ochrony Zabytków, która też – zaakceptowawszy formalnie wniosek Książnicy o dofinansowanie programu ochrony i konserwacji zbiorów i przyznawszy na ten cel sumę 20 000 zł, ostatecznie wycofała się z powyższej decyzji, mimo – iż zgodnie z jej wcześniejszymi zaleceniami – został już przeprowadzony i rozstrzygnięty przetarg na wykonanie konserwacji dwóch starych druków. Na „zapytanie wstępne” o możliwość dofinansowania kosztów dostawy i montażu regałów kompaktowych pozytywnie odpowiedziała Fundacja Współpracy Polsko – Niemieckiej, której – zgodnie z obowiązującą procedurą - przedstawiono w tej sprawie formalny wniosek. Do chwili obecnej zarząd FWPN nie zdołał jednak ustosunkować się do wystąpienia Książnicy. Nieznana pozostaje również decyzja Zarządu Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, do której zwrócono się z wnioskiem o sfinansowanie kosztów instalacji elektronicznego systemu ochrony zbiorów (bramki antykradzieżowe, kontrola dostępu do wybranych pomieszczeń, telewizja dozorowa). W związku z narzuconymi przez Ministerstwo Finansów ograniczeniami akceptacji nie zyskał wniosek Książnicy o włączenie kosztów jej wyposażenia do budżetu województwa śląskiego na 2001 r.

Poza poszukiwaniem źródeł finansowania zakupu wyposażenia nowej siedziby, podejmowano też próby znalezienia środków na pokrycie kosztów bieżącej działalności Książnicy Cieszyńskiej. I tak z wnioskiem o dofinansowanie kosztów organizacji wystawy pt. „Duchowe źródła kultury cieszyńskiej”, która – zgodnie ze sformułowanymi już w 1999 r. planami, miała zostać zorganizowana w nowej siedzibie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie - zwrócono się do Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach, Fundacji Kultury oraz Starostwa Powiatowego w Cieszynie i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Występując do dwóch ostatnich, korzystano z pośrednictwa ZG Macierzy Ziemi Cieszyńskiej, Książnica bowiem ze względu na swój status nie mogła w tym przypadku ubiegać się o dotacje samodzielnie. Na powyższe wnioski pozytywnie odpowiedziały Urząd Marszałkowski oraz Starostwo Powiatowe, przekazując odpowiednio 3000 (dla Książnicy) i 2300 zł (dla ZG MZC). Do MKiDN zwrócono się także z wnioskiem o dofinansowanie programu ochrony i konserwacji zbiorów

Książnicy Cieszyńskiej. Także w tym przypadku korzystano z pośrednictwa ZG MZC, który otrzymał na ten cel sumę 10 000 zł (oba wnioski do MKIDN składane były dwukrotnie, w dwu różnych wersjach, co miało związek ze zmianą procedur, jakie Ministerstwo stosuje, przyznając dotacje). Wsparcia finansowego starano się poszukiwać także u lokalnych przedsiębiorców. W tym przypadku na kilkanaście złożonych wniosków, którym towarzyszyły bezpośrednie spotkania i rozmowy z potencjalnymi sponsorami, otrzymano 5 pozytywnych odpowiedzi. I tak Bank Śląski w Katowicach zdecydował się na sponsorowanie wystawy pt. „W ogrodzie białego kruka” (3 000 zł), a PSS „Społem” (1500 zł), hurtownia „Beskid Plus” (1000 zł), przedsiębiorstwa „Elkomex” (500 zł) i „Ata – Commerce” (500 zł) na dofinansowanie kosztów druku materiałów z konferencji dotyczącej szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim. Cztery ostatnie przedsiębiorstwa przekazały jednak swoje dotacje dopiero w 2001 r. Próbowano ponadto w pomoc dla działań realizowanych przez Książnicę zaangażować cieszyńskie samorządy gminne i powiatowe. Także w tym przypadku skorzystano z pomocy ZG MZC, która jako swego rodzaju „beneficjent zastępczy” sygnowała wnioski o dotacje na pokrycie kosztów przygotowania i publikacji kolejnego tomu bibliografii publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego (za l. 1997 – 1999). Do tej pory na 18 samorządów, do których skierowano wnioski, odpowiedzi udzieliły tylko 4, w tym 3 - pozytywne. Warto w tym miejscu zauważyć, że opublikowany w 2000 r tom ww. bibliografii za 1996 r. został wydrukowany i oprawiony w całości na koszt drukarni „Offsetdruk” w Cieszynie. Inną formą rzeczowej pomocy dla Książnicy było skierowanie do niej przez Powiatowy Urząd Pracy 4 pracownic (3 stażystki i 1 osoba zatrudniona w ramach robót publicznych), które przepracowały na rzecz biblioteki odpowiednio 5, 4, 3 i 6 miesięcy (wykaz pozyskanych dotacji i dochodów własnych Książnicy – załącznik nr 1).

Związek z zagospodarowaniem nowej siedziby miały także działania dotyczące wdrożenia nowej instrukcji ochrony zbiorów, która pod koniec roku stała się częścią „Planu ochrony”, dokumentu wyższej rangi, uzgodnionego z Wojewódzkim Śląskim Komendantem Policji, a także nowej instrukcji ochrony przeciwpożarowej. Wprowadzono ponadto w życie nowy regulamin korzystania ze zbiorów oraz konserwatorską instrukcję postępowania z materiałami bibliotecznymi. W związku z koniecznością zintegrowania obu części budynku, dokonano też kolejnego przemieszczenia kilku partii zbiorów w ramach użytkowanej części obiektu oraz opracowano wstępny harmonogram przeprowadzek w 2001 r. Z kolei zmiana statusu Książnicy Cieszyńskiej, która z dniem 1 stycznia 2000 r. przestała funkcjonować „na zasadach określonych dla zakładów budżetowych”, stając się „instytucją kultury”, skutkowałą wprowadzeniem szeregu nowych uregulowań prawnych określających warunki funkcjonowania biblioteki, począwszy od korekty Statutu, przez zmianę numeru REGON, aż po konieczność opracowania nowych regulaminów wynagradzania i premiowania etc.

II. OCHRONA I KONSERWACJA ZBIORÓW

Rozpoczęcie użytkowania nowej siedziby rzutowało także na pracę Działu Ochrony i Konserwacji Zbiorów, która skoncentrowana została na staraniach o zapewnienie odpowiednich warunków klimatycznych w zagospodarowywanych pomieszczeniach, gdzie nadmiar uwalniającej się z murów wilgoci przyczyniał się do podniesienia względnej wilgotności powietrza, stanowiącej bezpośrednie zagrożenie dla zbiorów. W tych warunkach konieczne było stałe śledzenie poziomu wilgotności i elastyczne reagowanie na zachodzące zmiany poprzez stosowanie przenośnych urządzeń klimatyzacyjnych. Na negatywne oddziaływanie warunków klimatycznych panujących w niewysezonowanych pomieszczeniach nałożyły się skutki przeprowadzki, która zorganizowana w okresie zimowym, dodatkowo zmniejszyła odporność zbiorów, narażając je na tzw. „szok klimatyczny” skutkujący rozwojem mikroorganizmów atakujących druki i rękopisy. Konieczne więc stało się zwiększenie częstotliwości przeglądów, którym wrywkowo poddawane są zbiory w celu wyszukania i wyodrębnienia materiałów zaatakowanych przez grzyby i bakterie. Jakkolwiek przeglądy te nie potwierdziły obaw co do skali zagrożenia i związanej z tym konieczności przeprowadzenia dezynfekcji wszystkich przewiezionych materiałów, niezbędne stało się wydzielenie, a następnie zdezynfekowanie kilkuset druków i rękopisów. Całościowy przegląd zbiorów, który powinien pozwolić na dokonanie

generalnej oceny skali zagrożenia mikrobiologicznego, zaplanowano na 2001 r., przy okazji przenoszenia zbiorów do docelowych magazynów.

Szczegółowym badaniom poddano zespół archiwaliów Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, którego stan zachowania wzbudzał największe zastrzeżenia. Badaniami, które w pierwszym rzędzie dotyczyły zagrożeń mikrobiologicznych oraz chemicznych (zakwaszenie), a które w pełni potwierdziły obawy co do katastrofalnego wręcz stanu zachowania owej kolekcji, objęto również występujące tu rodzaje papieru, atramentu oraz pieczęci, co w efekcie finalnym pozwoliło na przygotowanie kompleksowego programu zabezpieczenia całego zespołu. Jego realizację rozpoczęto jeszcze w 2000 r., przeprowadzając konserwacje ponad 300 kart oraz doprowadzając konserwację kolejnych 80 do ok. 30% stanu zaawansowania. Według zawartych w programie założeń, jego realizacja – w przypadku uczestniczenia w niej co najmniej dwóch konserwatorów - trwać będzie ok. 5 lat.

W 2000 r. kontynuowano też prace nad przygotowaniem wieloletniego całościowego programu konserwacji zbiorów. W tym zakresie do sporządzonej w 1999 r. bazy danych obejmującej opisy uszkodzonych starych druków i oprawnych rękopisów dodano opisy kolejnych 145 książek, w efekcie czego objętość owej bazy wzrosła do 978 woluminów. Jej zawartość porównać należy teraz z centralnym katalogiem starych druków w bibliotekach polskich, aby na tej podstawie ocenić zabytkową wartość poszczególnych książek i ustalić kolejność, w jakiej powinny być kierowane do konserwacji. W dalszym etapie niezbędne jest określenie - w ujęciu wieloletnim - technicznych i finansowych możliwości realizacji całego przedsięwzięcia. Co oczywiste w świetle przedstawionych wyżej ustaleń odnoszących się do zespołu archiwaliów PTL, a także w związku z obawami o stan zachowania pozostałych kolekcji typu archiwalnego, jak i zbioru XIX i XX – wiecznych druków, które zagrożone są postępującym zakwaszeniem, program ów uwzględniać powinien również działania odnoszące się do tych kategorii zbiorów.

W ramach rutynowych prac realizowanych przez Dział Ochrony i Konserwacji Zbiorów, kontynuowano zapoczątkowany w 1999 r. proces konserwacji 4 starych druków i 1 kodeksu (zakończenie w 2001 r.), a ponadto wykonano intrologatorskie naprawy 150 zabytkowych woluminów (w tym - oprawnych w skórę i półskórek), 12 woluminów zaopatrzone w oprawy kartonowe, wykonano 59 teczek, futerałów i pudełek z kartony bezkwasowego, 20 pudełek na mikrofilmy i 1 pudło na fotografie. Przygotowano i rozmieszczono w magazynach 500 woreczków z mieszkanką ziół odstraszających owady. Wykonano kilkaset fotografii dla celów dokumentacyjnych i na zamówienia czytelników. W komorze próżniowej przeprowadzono – w ramach nieodpłatnej pomocy - dezynfekcję kilkuset książek z Biblioteki im. Tschammera, a ponadto zrealizowano 3 płatne zlecenia na dezynfekcję i dezynsekcję materiałów archiwalnych i eksponatów muzealnych (w sumie 12 wsadów).

III. GROMADZENIE, OPRACOWANIE I UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

1. Gromadzenie (statystyka - zał. nr 2, tab. nr 1)

Na bieżąco wykonywano czynności związane z kwalifikowaniem materiałów bibliotecznych do nabycia: przeglądano katalogi aukcyjne i antykwaryczne, sporządzano wykazy publikacji oferowanych do nabycia oraz sprawdzano w katalogach czy nie znajdują się one już w zbiorach Książnicy. Zakupów dokonywano w księgarniach i u wydawców, drogą zamówień pisemnych, telefonicznych lub bezpośrednio w księgarniach i siedzibach wydawnictw oraz u osób prywatnych (poprzez stosowne protokoły zakupu). Na bieżąco uzupełniano też komputerowe bazy dezyderatów. Pozyskane materiały (dary), które okazywały się dubletami lub nie przystawały do profilu zbiorów Książnicy, kierowano do zespołu druków zbędnych, przeznaczonych na wymianę. W sumie zbiory Książnicy wzbogaciły się w 2000 r. o 891 jednostek, których wartość wynosi 20 740,18 zł.

a) Zakupy

Największą grupę nabytków pochodzących z zakupów stanowią nowości wydawnicze o tematyce śląskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Śląska Cieszyńskiego. Podobnie, jak w poprzednich latach, większą partię materiałów bibliotecznych zakupiono u znanego skoczowskiego bibliofila, Jana Brody. Do najcenniejszych nabytków należą dwie monumentalne publikacje monachijskiego wydawnictwa K. G. Saura na mikrofilmach: *Gesamtverzeichnis des deutsch-sprachigen Schrifttums 1701 – 1910* oraz

Deutsches Biographisches Archiv, które w efekcie negocjacji z polskim przedstawicielstwem wydawnictwa nabyto za cenę równą ok. 20% ceny katalogowej, uzyskując dodatkowo formalną deklarację nieodpłatnego przekazania na rzecz Książnicy jednego czytnika mikrofilmu.

b) Dary

Utrzymywano stały kontakt z regionalnymi wydawnictwami i drukarniami, skąd uzyskiwano nieodpłatnie najnowsze publikacje, zarówno książki, czasopisma, jak i dokumenty życia społecznego. Tradycyjnie już więc wśród darów przeważają nowości wydawnicze opublikowane na Śląsku Cieszyńskim. Poza tym zbiory Książnicy wzbogaciły się o spuściznę po znanym cieszyńskim literaturoznawcy, prof. Edmundzie Rosnerze oraz o kolejną partię zbiorów Marii Skalickiej. Trafiły do nich także pojedyncze dary obejmujące od jednej do kilkunastu książek, przekazywane przez osoby prywatne i instytucje, także spoza regionu. Przy przejmowaniu wszystkich darów sporządzano ich wykazy, dokonywano wyceny i wysyłano podziękowania ofiarodawcom.

c) Wymiana międzybiblioteczna

Tą drogą zbiory Książnicy powiększone zostały o dublety biblioteki Instytutu Martina Opitza w Herne oraz Biblioteki Śląskiej w Katowicach, a także o aktualne wydawnictwa Stiftung Haus Oberschlesien w Ratingen.

d) prenumerata

Czasopisma bieżące pozyskiwano poprzez prenumeratę w RUCH-u lub – w przypadku tytułów niedostępnych w jego ofercie – bezpośrednio w redakcjach lub u wydawców. Szczególnie trudne jest gromadzenie gazetek uczniowskich oraz czasopism wydawanych przez urzędy gminne i parafie w zaolziańskiej części Śląska Cieszyńskiego. W celu ich pozyskania podjęto kilka akcji korespondencyjnych, starano się też korzystać z pośrednictwa współpracujących z Książnicą zaolziańskich instytucji i organizacji, a nawet osób prywatnych. Do podobnych metod odwoływano się też w celu pozyskiwania niedostępnych w Cieszynie dokumentów życia społecznego.

e) Inne sposoby nabycia

Materiały niedostępne na rynku księgarskim i antykwarycznym, a poszukiwane przez czytelników lub przydatne przy opracowywaniu zbiorów Książnicy, powielano techniką kserograficzną i po oprawieniu włączano do zbiorów. Do zbiorów formalnie włączono także 15 woluminów niezainwentaryzowanych dotąd książek, które odnaleziono podczas przeprowadzki (prawdopodobnie nabytki z okresu istnienia Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej).

2. Ewidencja

Wszystkie materiały trafiające do Książnicy były objęte ewidencją wstępną (zapisy w księdze akcesyjnej, księdze obrotu drukami zbędnymi lub na kartach akcesyjnych czasopism). Po nadaniu numeru akcesji nabytki kierowano do zainwentaryzowania przez pracowników odpowiadających za poszczególne kategorie zbiorów. Na bieżąco prowadzono ilościową i wartościową statystykę wpływów oraz uzgadniano ich wartość z dokumentacją księgową.

3. Opracowanie

Zgodnie z przyjętymi w 1998 r. założeniami, pełnemu opracowaniu (II stopień szczegółowości z elementami dodatkowymi) poddawano bieżące nabytki wpływające do zbiorów Książnicy, a także materiały składające się na księgozbiór współczesny. W celu stworzenia warunków do możliwie rychłego udostępnienia dokumentacji księgozbiorów historycznych, proces ich katalogowania ograniczono zaś do uproszczonej rejestracji (I lub II stopień szczegółowości) w bazach komputerowych. Łącznie katalogowe bazy danych Książnicy Cieszyńskiej powiększone zostały w 2000 r. o 9164 nowe opisy (statystyka - zał. nr 2, tab. nr 2)

a) Książki

Pełnym opracowaniem – obejmującym katalogowanie, tematowanie oraz wpisywanie do bazy komputerowej i drukowanie kart do katalogu alfabetycznego, katalogów podręcznych czytelni Ogólnej i działu Zbiorów Specjalnych – objęte były owe nabytki oraz książki wybrane do wyeksponowania na wystawie „Duchowe źródła kultury cieszyńskiej”. W podobny sposób – obejmujący katalogowanie, tematowanie i wpisywanie do bazy komputerowej – opracowano również kolejną partię książek pochodzących z księgozbioru współczesnego zgromadzonego w latach 1960 - 1993 (kontynuacja procesu

opracowania rozpoczętego w 1994 r.), a także dwie niezinventaryzowane jeszcze partie darów – księgozbiór M. Skalickiej (938 rekordów) oraz E. Rosnera (1374 rekordy). Wbrew wcześniejszym założeniom, oba dary nie zostały jeszcze zinwentaryzowane, ponieważ ich ofiarodawcy zapowiedzieli przekazanie do Książnicy pozostałych części kolekcji; zostaną one więc zewidencjonowane dopiero wówczas, gdy w całości trafią do zbiorów biblioteki, co umożliwi ich skupienie w magazynach.

Dzięki zatrudnieniu stażystek, w drugim półroczu możliwe było kontynuowanie rejestracji zabytkowych kolekcji Książnicy Cieszyńskiej. I tak w odniesieniu do księgozbioru pomuzealnego zdołano wprowadzić do bazy komputerowej 2577 opisów w I stopniu szczegółowości, a w przypadku księgozbioru Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego 1711 opisów w II stopniu szczegółowości.

b) Czasopisma

W rekordach czasopism wpisanych do bazy komputerowej w poprzednich latach dopisano numery za 1999 r., a następnie wydrukowano uaktualnione wersje kart katalogowych. W kartkowym katalogu czasopism na kartach tych tytułów, których opisy nie zostały jeszcze wprowadzone do bazy komputerowej, dopisano roczniki, które wpłynęły w 1999 r. W II stopniu szczegółowości opracowano i wpisano do bazy katalogowej opisy 51 czasopism, a ich karty katalogowe po wydrukowaniu z bazy włączono do katalogu czasopism.

W związku z koniecznością opracowywania zarówno czasopism bieżących, jak i pochodzących z zasobu zabytkowego, co – ze względu na ograniczenia kadrowe - wykonywane może być przez jednego tylko pracownika, obciążonego przy tym dodatkowymi obowiązkami, postanowiono uprościć procedury związane z akcesją i opracowywaniem czasopism. Aby przyspieszyć rejestrację niezinventaryzowanych czasopism bieżących, z których znaczna część (zwłaszcza lokalnych) nie była dotąd opracowana, postanowiono ograniczyć się do ich rejestracji w I stopniu szczegółowości. Zadanie to wykonały zatrudnione w Książnicy stażystki, katalogując 257 tytułów, a następnie drukując ich karty, które włączone zostały do katalogu czasopism. Dzięki temu wszystkie tytuły czasopism bieżących są już obecnie zarejestrowane w bazie komputerowej, co pozwala na zastąpienie tradycyjnego prowadzenia akcesji bieżącym dopisywaniem wpływających numerów do bazy komputerowej. Z tego samego powodu możliwe stało się też odstąpienie od prowadzenia katalogu kartkowego dla czasopism wydanych po 1999 r.

d) Stare druki

Zakończono opracowanie starych druków zwartych z księgozbioru pomuzealnego i rozpoczęto proces opracowania strych druków z księgozbioru Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, w zależności od potrzeb (wystawy, dane do bazy danych dotyczących książek wymagających konserwacji) opracowywano też stare druki z pozostałych księgozbiorów lub uzupełniano wcześniej przygotowane opisy katalogowe. W sumie w 2000 r. baza danych obejmująca stare druki powiększona została o 1101 opisów.

e) Ikonografia

Opracowano 155 jednostek, na które składają się zarówno nabytki, jak i przejęte z zespołu DŻS-ów tzw. „święte obrazki”.

f) Kartografia

Opracowano w II stopniu szczegółowości 35 map. Wydrukowano 310 kart katalogowych i wykonano 120 przekładek z hasłami geograficznymi. Całość włączono do katalogu kartkowego zespołu.

g) Rękopisy

Wyodrębniono 18 jednostek akcesyjnych obejmujących nieaktualną dokumentację inwentarzową i katalogową poszczególnych kolekcji bibliotecznych Książnicy i opracowano je na poziomie akcesyjnym, wprowadzając opisy do bazy komputerowej. Do bazy tej wprowadzono również opisy 9 jednostek akcesyjnych będących nowymi nabytkami i opis jednego rękopisu z zasobu zabytkowego. Do księgi akcesyjnej rękopisów dopisano 17 jednostek nabytków.

h) Mikrofilmy

Skatalogowano i wprowadzono do bazy komputerowej opisy 116 mikrofilmów z dawnego zasobu, a także 398 mikrofilmów (XIX i XX – wieczne czasopisma regionalne) wykonanych w 1999 r. dzięki

dotacji MKiDN dla ZG MZC na dofinansowanie programu ochrony i konserwacji zbiorów Książnicy Cieszyńskiej.

4. Udostępnianie zbiorów (statystyka – załącznik nr 4)

W wyraźny sposób wzrosła liczba odwiedzin w obu czytelniach Książnicy Cieszyńskiej, które w 2000 r. otwarte były w zwiększonym wymiarze godzin (Czytelnia Ogólna: poniedziałki, wtorki, środy, piątki w godz. 10⁰⁰ – 18⁰⁰, sobota w godz. 9⁰⁰ – 15⁰⁰, Czytelnia Zbiorów Specjalnych: poniedziałki, wtorki, środy i piątki w godz. 8⁰⁰ – 15⁰⁰) i prowadziły udostępnianie według zmienionego regulaminu. Jego podstawowym elementem jest ścisła rejestracja czytelników, którzy zobowiązani są do posługiwania się kartami bibliotecznymi i wypełniania rewersów na wszystkie zamówione materiały (rewersy te przechowywane będą w cyklach 3-letnich). Równocześnie, dla każdego udostępnianego dokumentu bibliotecznego zakładana jest metryczka, w której wpisywana jest data udostępnienia i numer karty czytelnika. Uregulowania te motywowane są potrzebą ochrony zbiorów przed kradzieżą. W celu usprawnienia obsługi czytelników i zapewnienia należytej kontroli ruchu udostępnianych materiałów, do pracy w Czytelni Ogólnej na stałe skierowano dwie bibliotekarki.

III. DZIAŁALNOŚĆ DOKUMENTACYJNA

Tradycyjnie opracowywaniu zbiorów towarzyszyło uzupełnianie pełnotekstowej bazy danych obejmującej (napotkane podczas katalogowania) informacje o osobach, instytucjach i imprezach związanych w przeszłości i obecnie ze Śląskiem Cieszyńskim. W sumie baza ta powiększona została w 2000 r. o 1049 nowych rekordów, wśród których największą grupę (516) tworzą biogramy cieszyńskich ofiar zbrodni na Wschodzie, opracowane przy okazji realizacji wystawy pt. „Katyń – prawda i pamięć”.

Kontynuowano także działalność bibliograficzną. Na bieżąco uzupełniano bibliografię Książnicy Cieszyńskiej (załącznik nr 3), bibliografię publikacji pracowników Książnicy Cieszyńskiej, retrospektywną bibliografię cieszyńskich bibliotek, muzeów i archiwów, bibliografię zawartości „Kalendarza Cieszyńskiego” oraz gromadzono materiały do kolejnych roczników bibliografii publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego. W odniesieniu do tej ostatniej powiódł się plan publikacji rocznika 1996. Publikacja ta została w całości opracowana i zredagowana w Książnicy Cieszyńskiej, tutaj też zrealizowano jej skład komputerowy. Wydrukowana na foliach, w tej formie trafiła do drukarni „Offsetdruk” w Cieszynie, której właściciel, Stanisław Stoszek, bibliografię wydrukował i oprawił na własny koszt, w nakładzie 250 egzemplarzy. Z kolei dzięki współpracy z ZG MZC doprowadzono do publikacji - jako samoistnego tomu - „Bibliografii zawartości Kalendarza Cieszyńskiego za lata 1985 – 2000” (nakład 300 egzemplarzy), która również aż do etapu składu komputerowego i wydruku folii przygotowana została w Książnicy Cieszyńskiej. W sumie, nie licząc dwóch wymienionych wyżej publikacji, bibliograficzne bazy danych Książnicy powiększone zostały w 2000 r. o 505 nowych rekordów.

III. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO - OŚWIATOWA I NAUKOWA (statystyka – załącznik nr 4)

Rozpoczęcie przez Książnicę Cieszyńską działalności w nowej siedzibie wzbudziło w lokalnym środowisku duże zainteresowanie, które - choć w głównej mierze odnoszące się do samego budynku – tworzyło możliwość szerszego zaprezentowania zbiorów i roli biblioteki. Książnica starała się tę dobrą koniunkturę wykorzystać, organizując szereg wystaw, pokazów i imprez promocyjnych. Swoją działalność w nowej siedzibie zainaugurowała wystawą pt. „W ogrodzie białego kruka”, która poświęcona została prezentacji kolekcji druków bibliofilskich przekazanych Książnicy przez Marię Skalicką z Katowic. W kwietniu zorganizowana została wystawa pt. „Katyń – prawda i pamięć”, na której zaprezentowano materiały dotyczące cieszyńskich ofiar zbrodni na Wschodzie. Wystawa ta, ciesząca się szczególną popularnością w środowisku szkolnym, po zamknięciu w Cieszynie udostępniona została także w Skoczowie, Ustroniu i Zebrzydowicach. Była ona, niestety, jedyną wystawą, jaką zdołano w 2000 r. zorganizować w specjalnie przygotowanej do celów ekspozycyjnych galerii, mieszczącej się w piwnicach nowej siedziby Książnicy Cieszyńskiej. Ze względu na panujące tam niekorzystne warunki klimatyczne oraz brak odpowiedniego wyposażenia, pozostałe ekspozycje urządzano w hallu głównym, co ograniczało

możliwość eksponowania cenniejszych materiałów. Z tego też powodu dwie kolejne wystawy - „Autoportret regionu. Śląsk Cieszyński w świetle współczesnych druków promocyjnych” oraz „Prasowy boom. Czasopiśmiennictwo Śląska Cieszyńskiego po 1989 r.” - poświęcone były prezentacji materiałów współczesnych. Wernisażowi ostatniej z wymienionych wystaw towarzyszyła promocja wydanego w 2000 r. rocznika „Bibliografii publicystyki historycznej ma łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za rok 1996”. Poza wystawami organizowanymi we własnej siedzibie, Książnica uczestniczyła też w przygotowaniu wystaw organizowanych przez inne instytucje (np.: wystawa cieszyńskich druków religijnych w Bielsku – Białej, ekspozycja poświęcona Józefowi Piłsudskiemu w Domu Narodowym w Cieszynie, wystawa poświęcona 100 – leciu Domu Narodowego). Najważniejszym jednak przedsięwzięciem w tej dziedzinie był udział w Targach Książki Frankfurt’ 2000, do którego Książnica zaproszona została w gronie 8 polskich bibliotek naukowych. W ramach przygotowań do wystawy opracowano i opublikowano (w wersji polskiej i angielskiej) folder poświęcony nowej siedzibie biblioteki oraz prezentujące ją karty pocztowe, zebrano i udostępniono organizatorom wystawy regionalne publikacje bibliologiczne (głównie wydane przez Książnicę), opracowano materiał tekstowy i ilustracyjny, który wykorzystany został następnie we wspólnym katalogu polskich bibliotek i – po przetworzeniu - jako element samej ekspozycji. Całość przygotowań do wystawy koordynowała Biblioteka Narodowa w Warszawie. W 2000 r. rozpoczęto też przygotowania do wystawy pt. „Duchowe źródła kultury cieszyńskiej”, mającej zainaugurować działalność Książnicy w nowej siedzibie. Opracowano scenariusz wystawy, dokonano wyboru materiałów, które w jej ramach zostaną wyeksponowane, sporządzono ich katalog, a także przygotowano obszernie wprowadzenie do katalogu i całość materiału - po poddaniu pracom redakcyjnym - skierowano do składu. Katalog, który otrzyma formę efektownego druku bibliofilskiego, pomyślany został jako swego rodzaju kompendium wiedzy o dziejach cieszyńskiej kultury piśmienniczej i jako taki wykorzystywany będzie także poza wystawą.

Poza wystawami, okazją do prezentacji zbiorów i działalności Książnicy były urządzone przez nią pokazy i wykłady. Za najważniejsze przedsięwzięcie w tej dziedzinie uznać należy cykl prezentacji zorganizowanych w ramach I Beskidzkiego Festiwalu Nauki wspólnie z cieszyńską Drukarnią Zabytkową. Cykl, zatytułowany „Tajne życie książki, czyli sekrety zabytkowej drukarni i biblioteki”, obejmował trzy pokazy przygotowane przez Książnicę i czwarty, zorganizowany przez p. Karola Franka w cieszyńskiej Drukarni Zabytkowej. Lokalizacja tej ostatniej w pobliżu siedziby Książnicy pozwoliła na połączenie cyklu prezentacji w jedną „ścieżkę dydaktyczną”, której przejście wyposażało uczestników we wszechstronną wiedzę o życiu książki, poczynając od jej „narodzin”, przez „okres dzieciństwa”, „aktywność wieku dojrzałego”, aż do „starości”. I tak uczestnicy prezentacji, wizytując zabytkową oficynę drukarską, poznawali dawne techniki tłoczenia książek. Jak wyglądały dawne książki i w jaki sposób ewoluowała ich forma dowiadywali się podczas pokazu poświęconego historii książki (pokaz „Od rękopisu do CD-romu”). Z kolei w trakcie prezentacji noszącej tytuł „Między księgarnią a czytelnikiem czy praca bibliotekarza polega na czytaniu książek?” zyskiwali wiedzę na temat tego, w jaki sposób książka jest w bibliotece przygotowywana do służby czytelnikom i jak wyzyskać można zawarte w niej treści. Na koniec wreszcie dowiadywali się o dolegliwościach nękających książki stare i o sposobach ich „leczenia” w procesie konserwacji (pokaz „Z wizytą w lecznicy książek”). Wszystkie pokazy - odbywające się równolegle - były w regularnych odstępach czasu powtarzane. Uczestnikom dawało to możliwość swobodnego konstruowania programów udziału w prezentacjach, stosownie do indywidualnych potrzeb i zainteresowań. Prezentacje, dostarczające wiedzy na temat dawnej książki, stały się jednocześnie okazją do popularyzacji zbiorów, działalności i usług Książnicy Cieszyńskiej. W 2000 r. ukazało się drukiem obszernie sprawozdanie z Festiwalu, w którym zamieszczone zostały także konspekty prezentacji przeprowadzonych w Książnicy. Podobny charakter miały także prezentacje poświęcone książce średniowiecznej, które włączone zostały do cyklu imprez zorganizowanych w 2000 r. przez Dom Narodowy w ramach „Cieszyńskiej wiosny średniowiecza”. Poza przedstawionymi wyżej imprezami, przez cały rok Książnica organizowała na indywidualne zamówienie lekcje biblioteczne dla uczniów szkół podstawowych, średnich i gimnazjów. Dotyczyły one dziejów piśmiennictwa, problemów związanych z ochroną i konserwacją książek, zasad korzystania z katalogów, kartotek, baz danych i bibliografii. Łącznie w 2000 r. zorganizowano 59 lekcji i pokazów, w których wzięło udział ok. 1100 – 1200 osób.

W 2000 r. kontynuowano także działalność naukową, w tym przede wszystkim – związaną z realizacją programu pt. "Katalogi i inwentarze Książnicy Cieszyńskiej", w ramach którego wspólnie z Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych oraz Biblioteką Jagiellońską przygotowywana jest edycja historycznego repertorium rękopisów Leopolda J. Szersznika oraz katalog rękopisów średniowiecznych. Prowadzono także dalsze prace nad przygotowaniem edycji materiałów z konferencji poświęconej cieszyńskiemu szkolnictwu. Ukażą się one w 2001 r., jako pokaźny tom (ok. 400 stron w formacie B5), wyposażony w indeksy i niemieckojęzyczne streszczenia.

Cieszyn 16 lutego 2001 r.

DOTACJE POZABUDŻETOWE W 2000 r.

Pochodzenie	Wysokość	Przeznaczenie
Bank Śląski	3 000 zł	Dofinansowanie kosztów organizacji wystawy „W ogrodzie białego kruka”
Urząd Marszałkowski Woj. Śląskiego	3 000 zł	Dofinansowanie kosztów składu i łamania katalogu wystawy „Duchowe źródła kultury cieszyńskiej”
Starostwo Powiatowe w Cieszynie (za pośrednictwem ZG MZC)	2 300 zł	
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa narodowego (za pośrednictwem ZG MZC)	10 000 zł	Dofinansowanie programu ochrony i konserwacji zbiorów

DOCHODY WŁASNE W 2000 r.

Źródło	Wysokość
Sprzedaż własnych publikacji	723,00 zł
Sprzedaż biletów na wystawy	505,00 zł
Usługi reprograficzne	3 764, 76 zł
Usługi dezynfekcyjne	1 500,00 zł
Odsetki bankowe	3 337,94 zł

Ponadto z funduszy Powiatowego Urzędu Pracy w Cieszynie finansowano wynagrodzenia (wraz z pochodnymi) 3 stażystek i 1 pracownicy zatrudnionej w ramach robót publicznych (łącznie czas pracy: 18 miesięcy). Łączna wysokość środków przyznanych na ten cel przez PUP wyniosła: 6 743,96 zł.

Tab. I. ZESTAWIENIE WPLYWÓW (zinwentaryzowanych) KSIĄŻNICY CIESZYŃSKIEJ ZA 2000 r.

Zespół	L. jedn.	Wartość	ZAKUP		WYMIANA		DARY		INNE		Numery inwentarzowe
			L. jedn.	Wartość	L. jedn.	Wartość	L. jedn.	Wartość	L. jedn.	Wartość	
Książki nowe	575	7 348,35	256	4 504,85	12	161,00	293	2 612,50	14	70,00	KN 15001- 15575
Książki dawne	52	569,00	43	428,00	-	-	9	141,00	-	-	KD 1610 – 1661
Czasopisma	114	1 181,83	55	681,83	-	-	58	495,00	1	5,00	CZ 1458 – 1571
Stare druki	1	10,00	1	10,00	-	-	-	-	-	-	SD 39
Rękopisy	17	220,00	12	170,00	-	-	4	46,00	1	4,00	RS AKC 159 – 175
Ikonografia	97	335,00	60	255,00	-	-	31	75,80	6	4,20	IG 307 – 403
Kartografia	33	164,00	9	39,00	-	-	24	125,00	-	-	KG 122 – 154
Mikrofisz* CD ROM	2 -	10 912,00 -	2 -	10 912,00 -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	MF 684 – 685 -
OGÓLEM	891	20 740,18	438	17 000, 68	12	161,00	419	3 495,30	22	83,20	

* 2 komplety mikrofisz zawierających: „Deutsches biographisches Archiv” oraz „Gesamtverzeichnis des deutsch-sprachigen Schrifttums 1701 - 1910” (katalogowa wartość obu kompletów wynosi łącznie 26 380 DM)

Tab. II. ZESTAWIENIE ILOŚCIOWE MATERIAŁÓW BIBLIOTECZNYCH ORAZ REKORDÓW BIBLIOGRAFICZNYCH I FAKTOGRAFICZNYCH OPRACOWANYCH W 2000 r.

	Książki	Czasop.	St. druki	Rkpsy	DŹS	Ikonogr.	Kartogr.	Dr. zb.	Mikrof.	Dezyder.	Bibliogr.	Sl. reg.
skatalogowano	opis pln. 2311 opis skr. 4660*	opis pln. 51 opis skr. 309*	opis pln. 34 opis skr. 1067*	28	-	155	35	-	514	-	-	-
wpr. do baz komp.	opis pln. 2311 opis skr. 4660*	opis pln. 51 opis skr. 309*	opis pln. 34 opis skr. 1067*	28	-	155	35	-	514	38	530 czy 505	1049

* I stopień szczegółowości lub II stopień szczegółowości bez proweniencji i haseł przedmiotowych w odniesieniu do książek, I stopień szczegółowości w odniesieniu do czasopism

Załącznik nr 4 do
Sprawozdania z działalności
Książnicy Cieszyńskiej w 2000 r.

FREKWENCJA W CZYTELNIACH

CZYTELNIA	Liczba zarejstr. czytelników	Liczba odwiedzin	Liczba informacji i kwerend	KATEGORIA UDOSTĘPNIONYCH DOKUMENTÓW BIBLIOTECZNYCH								
				Druki zwarte (woluminy)	Czasopisma (roczniki)	Mikrofilmy (zwoje)	Stare druki (woluminy)	Rękopisy (jednostki inwent.)	Kartografia (jednostki inwent.)	DŹS-y (jednostki inwent.)	Materiały sprowadzone za pośr. wyp. międzybibl.	Materiały udostępnione za pośr. wyp. międzybibl.
OGÓLNA	370	965	413 inf. 6 kwer.	2 049	1 559	666	3	77	-	-	15 wol.	9 wol., 5 mikr.
ZBIORÓW SPECJALNYCH		95	13 inf. 6 kwer.	11	-	-	20	93	7	4		
ŁĄCZNIE		1060	426 + 12	2 060	1 559	666	23	170	7	4		

FREKWENCJA NA WYSTAWACH

WYSTAWA	TERMIN	LICZBA GRUP	LICZBA ZWIEDZAJĄCYCH*
W ogrodzie białego kruka	luty – maj	10	ok. 250 osób
Katyń – prawda i pamięć	kwiecień	31	ok. 750 osób
Autoportret regionu. Śląsk Cieszyński w świetle współczesnych druków promocyjnych	czerwiec - wrzesień	1	ok. 20 osób
Prasowy boom. Czasopiśmiennictwo Śląska Cieszyńskiego po 1989 r.	październik – grudzień	11	ok. 270 osób

*Tylko na wystawę „Katyń – prawda i pamięć” sprzedawano bilety, co pozwoliło na zarejestrowanie wszystkich zwiedzających, w odniesieniu do pozostałych wystaw poniższe dane dotyczą wyłącznie członków zorganizowanych grup oprowadzanych przez bibliotekarzy

FREKWENCJA NA LEKCJACH BIBLIOTECZNYCH I POKAZÓW

ORGANIZATOR	LICZBA LEKCJI	LICZBA UCZESTNIKÓW
Dział Zbiorów Specjalnych	36	ok. 630 osób
Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Zbiorów	21	ok. 380 osób
Dział Ochrony i Konserwacji Zbiorów	12	ok. 150 osób